

ZBYSŁAW GIERCZYK, BOLESŁAW OCIECZEK

OBOZY TURYSTYKI KWALIFIKOWANEJ FORMĄ AKTYWNOŚCI DZIECI I MŁODZIEŻY

TURYSTYKA KWALIFIKOWANA SPOSOBEM NA AKTYWNOŚĆ CZŁOWIEKA

Pojęcie „turystyka kwalifikowana” pojawiło się w latach 50. ubiegłego wieku, gdy Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK) zaczęło rozwijać turystykę kolarską, żeglarską, kajakową i motorową – obok tradycyjnych rodzajów turystyki: narciarskiej, pieszej, nizinnej i górskiej. Chcąc odróżnić nowe rodzaje turystyki od tradycyjnych, wprowadzono termin „turystyka kwalifikowana”, który się przyjął i jest powszechnie używany. Odwołuje się on do kwalifikacji osobistych, jakie musi posiadać turysta, oraz kwalifikowania osiągnięć turystycznych w celu uzyskania kolejnych stopni i odznak turystycznych.

Definicje pojęć „turystyka kwalifikowana” i „turysta kwalifikowany” podlegały ciągłemu doskonaleniu. Turystyka kwalifikowana jest bardziej zaawansowaną, lepiej zorganizowaną odmianą turystyki, niejednokrotnie ocierającą się o wyczyn turystyczny, porównywalny ze sportem. Turystyka bowiem, tak jak sport, może mieć **charakter wyczynowy** (turystyka ekstremalna) i **masowy**.

Turystą jest każdy, kto, lepiej lub gorzej przygotowany, mniej lub bardziej systematycznie bierze udział w różnorodnych imprezach turystycznych, zwykle w ramach urlopu wypoczynkowego.

Turysta kwalifikowany tym wyróżnia się ze zbioru wszystkich turystów, że jest zawsze bardzo starannie przygotowany do udziału w przedsięwzięciu turystycznym. Posiada odpowiedni ubiór (buty, kurtka, itp.), uwzględniając przy jego doborze możliwość zmian warunków atmosferycznych. Wyposażony jest w picie, batony energetyczne, np. czekoladowe, mapy, przewodniki oraz „wiedzę” o szlaku i godnych poznania atrakcjach. Ma świadomość swoich ograniczeń (możliwości) przy planowaniu trasy, podróży, rejsu, wspinaczki itp. Potrafi tym samym, dzięki dobremu przygotowaniu, przewidywać, ocenić i zminimalizować ryzyko, np. odniesienia kontuzji, które istnieje zawsze przy poruszaniu się w trudniejszym terenie (góry, szlaki wodne, stoki narciarskie).

Turystą kwalifikowanym jest osoba trwale zainteresowana turystyką, uprawiająca ze znanstwem i zamiłowaniem wybrane jej rodzaje, przestrzegająca społecznych norm zachowania się na szlaku i w obiektach turystycznych, doskonaląca swoją sprawność fizyczną oraz łącząca turystyczną aktywność fizyczną z wszechstronnym poznaniem własnego regionu i kraju. Taką sylwetkę turysty zaproponowało PTTK.

Pojęcie turystyki kwalifikowanej obejmuje wszystkie rodzaje turystyki uprawianej na takim poziomie, który wymaga od uczestników odpowiedniej kondycji fizycznej oraz wiedzy i umiejętności technicznych w sposobie poruszania się oraz posługiwania niezbędnym sprzętem (por. Ostrowski 1972).

Można zatem przyjąć, że turystyka kwalifikowana jest najbardziej zaawansowaną odmianą turystyki. Uprawianie jej wymaga specjalnego przygotowania psychofizycznego, umiejętności zachowania się w środowisku naturalnym i w obiektach turystycznych, a w niektórych rodzajach turystyki kwalifikowanej – uprawnień potwierdzonych przez właściwe organizacje i umiejętności posługiwania się sprzętem turystycznym (rowerem, żaglówką, nartami, sprzętem do nurkowania, parolotnią, motolotnią itp.) (por. Łobożewicz 1983).

Turystykę kwalifikowaną uprawiać można indywidualnie i zespołowo, w grupach nieformalnych i zorganizowanych, niekiedy w połączeniu z elementami współzawodnictwa.

Turystą kwalifikowanym jest człowiek o ukształtowanej postawie poznawczej, stosujący się do zasad kultury turystycznej, posiadający odpowiedni zasób wiedzy, umiejętności oraz sprawności fizycznych i psychicznych niezbędnych do efektywnego uprawiania wybranego rodzaju turystyki (por. Kruczek 1997).

Na **sylwetkę osobową turysty kwalifikowanego** składają się następujące cechy:

- trwałe zainteresowanie odpowiednim rodzajem turystyki i wiedza potrzebna do jej uprawiania,
- systematyczność uprawiania,
- odpowiednie przygotowanie psychofizyczne,
- umiejętność posługiwania się sprzętem turystycznym właściwym dla określonego rodzaju turystyki, udokumentowana odpowiednimi uprawnieniami,
- ukształtowana potrzeba aktywnego wypoczyniania oraz poznawania środowisk przyrodniczych i społeczno-kulturowych,
- przestrzeganie zasad obowiązujących w środowisku i obiektach turystycznych oraz norm społeczno-kulturowych.

Wartości społeczno-wychowawcze powodują, że turystyka kwalifikowana uznana została za składową społecznej i oświatowej polityki państwa.

CECHY TURYSTYKI KWALIFIKOWANEJ

Wzrost zainteresowania turystyką kwalifikowaną jest w znacznym stopniu uwarunkowany modą na aktywne formy wypoczynku. Obecnie obserwuje się ogólną tendencję w turystyce kwalifikowanej – samodzielność i wszechstronność turysty uprawiającego kilka rodzajów turystyki.

Turystyka kwalifikowana różni się od innych jej rodzajów i ma pewne cechy szczególne. Wymaga przygotowania fizycznego i psychicznego, umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem turystycznym oraz posiadania niezbędnej wiedzy do jej uprawiania.

Analiza definicji dostępnych w literaturze przedmiotu, charakteru i tendencji rozwojowych pozwala na określenie **cech konstytutywnych** turystyki kwalifikowanej.

Turystyka kwalifikowana cechuje się tym, że:

- jest bardziej zaawansowaną odmianą wybranego rodzaju turystyki, a jednym z celów jej uprawiania powinna być chęć permanentnego doskonalenia się;
- turysta kwalifikowany powinien dążyć do osiągnięcia możliwie najwyższej, odpowiednio do wieku, sprawności fizycznej;
- należy opanować umiejętność posługiwania się sprzętem turystycznym (np. nartami, rowerem, żaglówką, jachtem, parolotnią, spadochronem) oraz przyswoić zasady i przepisy w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym;
- uprawianie niektórych rodzajów turystyki wymaga specjalnych uprawnień formalnych: karty rowerowej, karty pływackiej, patentu żeglarza jachtowego itp.;
- turystę kwalifikowanego powinna wyróżniać umiejętność samodzielnego zdobywania wiedzy krajoznawczej oraz, co się z tym wiąże, wszechstronna wiedza o środowisku i orientacja w terenie, po którym się porusza;
- turysta kwalifikowany potrafi racjonalnie dostosować wysiłek do swoich możliwości i umiejętności (tempo marszu, długość trasy, stopień trudności podejścia, trudność stoku narciarskiego, specyfika akwenu i warunki żeglowania itp.);
- może jej towarzyszyć element współzawodnictwa, w formie zabawy, poprzez udział w imprezach turystycznych, takich jak rajdy, spływy, regaty lub rejsy (por. Merski 2002).

Najważniejszą **cechą konsekwentną** turystyki kwalifikowanej jest to, że należy do głównych, bardzo efektywnych narzędzi pedagogiki, w tym andragogiki. Jej oddziaływanie na wychowanka nie sprowadza się tylko do zespołu oddziaływań wychowawczych, ale dzięki aktywności osobistej wpływa na utrwalenie pożądanych postaw w wyniku samowychowania.

RODZAJE TURYSTYKI KWALIFIKOWANEJ

Turystyka kwalifikowana zawiera w sobie wiele dziedzin działalności turystycznej o zróżnicowanym charakterze rekreacyjno-wypoczynkowym oraz poznawczym. W literaturze przedmiotu dostępne są różne zestawienia odmian turystyki kwalifikowanej. Aktywność w tym rodzaju turystyki polega na różnych sposobach poruszania się z wykorzystaniem odpowiedniego sprzętu. Przyjmując kryterium sposobu przemieszczania się w określonym środowisku, rozróżniamy następujące rodzaje turystyki kwalifikowanej:

1. Turystyka lądowa:

- turystyka piesza (nizinna, góraska i speleologiczna). Turystyka nizinna i góraska cieszy się bardzo dużą popularnością na całym świecie. Daje możliwość poznawania

przyrody, kultury, zabytków, krajobrazów itp. Oddziałuje pozytywnie na zdrowotność człowieka, powodując wzmocnienie sił psychofizycznych. Najczęstszymi trasami wybieranymi przez turystów są szlaki górskie. Turystyka speleologiczna polega na zwiedzaniu i eksploracji jaskiń. Jaskinie przeznaczone do tej turystyki są odpowiednio przygotowane. Posiadają oświetlenie, schody, ścieżki, windy. Są wyposażone w różne zabezpieczenia, a zwiedzaniu najczęściej towarzyszy przewodnik. W jaskiniach panuje korzystny mikroklimat i nie występują alergeny. Dzięki temu niektóre jaskinie wykorzystywane są w leczeniu chorób układu oddechowego (zob. Kurek 2008).

- turystyka jeździecka (konna). Polega na jeździe rekreacyjnej w ośrodkach konnych. Odmianą turystyki konnej jest hipoterapia, czyli forma rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Kolebką polskiej turystyki konnej są Karpaty.

- turystyka narciarska (nizinna i górską). Popularnym rodzajem turystyki stała się w okresie międzywojennym. Wyróżniamy narciarstwo biegowe i zjazdowe. Większą popularnością cieszy się narciarstwo zjazdowe, głównie w Europie i Ameryce Północnej.

- turystyka rowerowa. Jest jednym z najstarszych, bardzo popularnym rodzajem turystyki. Rozróżniamy turystykę rowerową szosową i terenową. W klimacie umiarkowanym ten rodzaj turystyki należy raczej do sezonowych (okres wiosenno-letni). W Polsce wymaga popularyzacji oraz stworzenia nowoczesnych szlaków rowerowych. Brak odpowiedniej infrastruktury jest przyczyną niewielkiej popularności turystyki rowerowej (*Turystyka rowerowa w Polsce*, 2011).

- turystyka motorowa. Turystyka uwzględniająca przemieszczanie się osób podróżujących mechanicznymi środkami transportu jest obecnie niezaprzeczalnie najpopularniejszą formą podróżowania.

2. **Turystyka wodna** (żeglarska, kajakowa, motorowodna, podwodna – nurkowanie). Żeglarstwo do niedawna było ekskluzywnym rodzajem turystyki. Dzisiaj wciąż uważane jest – niesłusznie – za turystykę kosztowną, co świadczy o braku właściwego rozpoznania tej problematyki. Obiektywnym ograniczeniem uprawiania żeglarstwa jest konieczność zdobycia wszechstronnej wiedzy potwierdzonej patentem żeglarza jachtowego. Turystykę kajakową można uprawiać na każdym akwenie wodnym. W Polsce istnieje ok. 150 szlaków kajakowych o różnym stopniu trudności, różnej długości i atrakcyjności (*Turystyka kajakowa*, 2011). Turystyka podwodna zaczęła się rozpowszechniać w XX w., a dziś nurkowanie jest dość popularne i dostępne. Dostarcza niesamowitych wrażeń i niezapomnianych widoków. Najpopularniejsze tereny polecane początkującym akwanautom to Morze Czerwone, Karaiby, Ocean Indyjski i Tajlandia. Natomiast w Polsce to głównie jeziora Warmii i Mazur, Suwalszczyzny, Pomorza i Wielkopolski.

3. **Turystyka powietrzna** (paralotniarstwo, motolotniarstwo, skoki ze spadochronem, loty balonem). Rozwija się od drugiej połowy XX w. i zdobywa coraz większą liczbę zwolenników.

WARTOŚCI WYCHOWAWCZE TURYSTYKI DZIECI I MŁODZIEŻY

Turystyka wpływa na rozwój indywidualny i społeczny, pełniąc różnorodne funkcje. Jest istotnym czynnikiem rozwoju ekonomicznego państw, a dla wielu podstawą bytu. W literaturze przedmiotu wymienia się następujące funkcje: wypoczynkową, zdrowotną, wychowawczą, kulturową, ekologiczną, poznawczą, ekonomiczną, miastotwórczą (urbanistyczną), etniczną, społeczną, polityczną i rozrywkową, promowania wartości religijnych i kształtowania sprawiedliwości społecznej (por. Gaworecki 2010, Alejziak 2000, Łobożewicz, Bieńczyk 2001). Spośród nich wskazać można takie, które najlepiej charakteryzują i oddają istotę turystyki kwalifikowanej:

- wypoczynkową,
- ekonomiczną,
- poznawczą,
- wychowawczą.

Wszystkie funkcje wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Scharakteryzowanie ich dominanty umożliwi podkreślenie specyfiki turystyki kwalifikowanej.

Wypoczynek poprzez aktywność, jako świadomy wybór, wyróżnia wszystkie rodzaje turystyki kwalifikowanej spośród różnych możliwości wypoczyniania. Jest najskuteczniejszym sposobem regeneracji sił i odnowy biologicznej organizmu.

Funkcja ekonomiczna przejawia się w stymulowaniu rozwoju i współpracy gospodarczej poprzez przepływy pieniężne, aktywizację zawodową, wzrost zatrudnienia oraz produkcji, rozwój inwestycji i rynku pracy.

Potrzeba samorealizacji (wiedzy i ciągłego indywidualnego doskonalenia) jest naturalną potrzebą człowieka wyższego rzędu. Jej zaspokojenie jest możliwe na drodze poznania (edukacji) (Gick, Tarczyńska 1999). Turystyka kwalifikowana dostarcza nam różnych możliwości zdobywania wiedzy o środowisku przyrodniczym i społecznym oraz zróżnicowaniu kulturowym i wyznaniowym. Kształtuje świadomość ekologiczną oraz rozwija umiejętności techniczne. Funkcja poznawcza jest zgodna z koncepcją kształcenia ustawicznego oraz stymuluje procesy samokształceniowe.

Turystyka kwalifikowana stwarza różne możliwości oddziaływań wychowawczych, w kształtowaniu potrzeb i w doskonaleniu osobowości człowieka. Stanowi skuteczny systemem oddziaływań w zakresie:

- wychowania fizycznego; wywołując odpowiednie zmiany psychomotoryczne i somatyczne ułatwia i przyspiesza procesy asymilacyjne;
- wychowania zdrowotnego, kształtując zdrowy styl życia, czyli najbardziej społecznie pożądaną postawę człowieka;
- wychowania resocjalizacyjnego, zapobiegającego lub korygującego destrukcyjne wpływy wychowawcze patologicznych środowisk społecznych, dzięki kształtowaniu charakteru człowieka poprzez konieczność radzenia sobie w sytuacjach trudnych, działania w zespole, niesienia pomocy itp. (Makowski 2009);
- wychowania estetycznego, które kształtuje wrażliwość na piękno dzieł natury i człowieka;

– wychowania etycznego, konwertującego postawy indywidualne na postawy społeczne (podporządkowanie się zbiorowemu dobru oraz interesowi ogólnemu, np. postawa proekologiczna).

Turystyka, w tym kwalifikowana, jest skutecznym orężem oddziaływań wychowawczych. Pozwala, doskonaląc osobowość, kształtować pożądane społecznie postawy. Aby upowszechnić turystyczny styl życia, wstępna edukacja powinna się odbywać już od najmłodszych lat. Wychowaniem proturystycznym powinny się zajmować: rodzina, szkoła oraz organizacje turystyczne i młodzieżowe (*Strategia rozwoju...* 2004).

Rolę popularyzacji turystyki pieszej w kształtowaniu proturystycznego stylu życia społeczeństwa potwierdza wielu autorów. Podkreślają znaczenie zintegrowanego oddziaływania wszystkich elementów systemu popularyzowania turystyki pieszej na ukształtowanie i utrwalenie nawyku spędzania czasu wolnego na wycieczce pieszej – najtańszej, a więc dostępnej każdemu (por. Łobożewicz 1996 i Denek 2000).

Wybierając aktywny styl życia poprzez uprawianie turystyki, stymulujemy rozwój psychofizyczny, przyspieszamy rozwój fizyczny, umysłowy i kulturalny, kompensujemy niedostatki w sferze fizycznej, intelektualnej, psychicznej i społecznej. Dlatego też wychowanie przez wdrażanie do uprawiania turystyki pobudza w człowieku skłonność do takiego spędzania czasu wolnego, który sprzyja twórczemu działaniu oraz czynnemu wypoczynkowi i rozrywce.

Dobrowolna, dobrze zorganizowana aktywność ruchowa ma wpływ na kształtowanie postaw twórczych dzieci i młodzieży oraz umiejętności racjonalnego spożytkowania czasu wolnego. Rozbudzenie w dzieciach potrzeby uprawiania rekreacyjnych form ruchu, w tym turystyki kwalifikowanej, jest warunkiem zdrowego społeczeństwa. Szczególną wagę przykładają się do opracowania modelu aktywności ruchowej, gwarantującej długotrwałą sprawność fizyczną i umysłową. Turystyka, w szczególności kwalifikowana, jest taką formą aktywności, która zaspokaja potrzeby psychofizyczne i poznawczo-intelektualne człowieka. „Najdoskonalszą formą aktywności ruchowej, zbliżenia do regenerującego biologicznie środowiska lasów, wód, pól, dostępną dla wszystkich bez względu na wiek, płeć i stopień zamożności jest turystyka, a turystyka kwalifikowana w szczególności” (Łobożewicz, Bieńczyk 2001).

Turystyka dzieci i młodzieży przekształca się w rezultacie przemian zachodzących w stylu życia oraz w kulturze masowej i zajmuje szczególne miejsce we współczesnej turystyce. Jest to turystyka raczej nie wymagająca dużych nakładów finansowych, najczęściej uprawiana w małych grupach. Młodzież ma większe możliwości uprawiania turystyki niż dorośli. Turystyka właśnie, w tym również kwalifikowana, staje się dominującą formą spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież.

Obecnie turystyka stała się dla młodego pokolenia sposobem ucieczki od rzeczywistości, która nie zawsze stwarza warunki do wszechstronnego rozwoju osobowości, oraz bardzo często możliwym do przyjęcia stylem życia. Kontakt z przyrodą, regeneracja sił psychofizycznych, relaks, wypoczynek oraz poznanie naturalnego środowiska stały się istotnym elementem życia człowieka. W działaniach systemowych należy wykorzystywać tę naturalną potrzebę i dążyć do tego, aby uprawianie

turystyki kwalifikowanej stało się celem w życiu młodego pokolenia. Władysław Gaworecki uważa, że nieprzypadkowo uważa się ją za matkę turystyki, a uprawiających ją za „prawdziwych turystów” (Gaworecki 2010).

Turystyka kwalifikowana zaspokaja zapotrzebowanie na ruch w większym stopniu niż inne formy turystyki. Przez wielu uważana jest za bardzo nowoczesną formę wypoczynku. Człowiek uprawiający turystykę kwalifikowaną ma w pełni skonkretyzowane zainteresowania. Jego aktywność nie jest przypadkowa i konstytuuje się jako potrzeba. Planuje wypoczynek i przygotowuje się do niego systematycznie – wręcz podporządkowuje zaspokojeniu tej potrzeby.

Turystyka kwalifikowana odgrywa dużą rolę w fizycznym i moralnym wychowaniu młodego pokolenia. Wyrabia pozytywne cechy charakteru, jak: odwaga, zaradność, solidarność i umiejętność współżycia w zespole, wytrzymałość, zręczność oraz samodzielność. Umożliwia poznanie piękna kraju ojczystego, jego historii, kultury oraz osiągnięć gospodarczych.

Podczas wycieczek nadarzają się dogodne warunki do doskonalenia samodzielności i działania w zespole. W trudnych sytuacjach (napotkanie przeszkody) poznaje się rolę kolektywu oraz uświadamia potrzebę wzajemnej pomocy i współodpowiedzialności za słabszego lub mniej doświadczonego uczestnika wycieczki. Wycieczki zagraniczne kształtują przyjaźń, zrozumienie i tolerancję przez poznanie innych nawyków kulturowych i wyznaniowych. Są czynnikiem integracji społecznej.

Imprezy turystyczne kształtują pożądane obyczaje i zachowania. Powszechnym zwyczajem turystycznym jest pozdrawianie się na szlaku: witają się mijający się piesi, kajakarze podnoszą wiosło na znak powitania, światłami i klaksonem witają się zmotoryzowani. Rozpowszechniony jest ceremoniał przyjmowania nowicjuszy do grona doświadczonych turystów – tzw. chrzest. Kształtują postawę odpowiedzialności oraz nawyk przewidywania i nielekceważenia niebezpieczeństw zgodny z zasadami bezpieczeństwa obowiązującymi w odpowiednim rodzaju turystyki.

OBOZY TURYSTYKI KWALIFIKOWANEJ DLA DZIECI I MŁODZIEŻY – VADEMECUM ORGANIZATORA

Poszczególne rodzaje turystyki kwalifikowanej można uprawiać w różnych formach, np. pobytowej, jak i weekendowej. Również obozy i wczasy wędrowne, turystyka kempingowa, kolonie czy pobyty sanatoryjne są częstą formą turystyki kwalifikowanej.

Formami organizacyjnymi turystyki kwalifikowanej są: obozy turystyki kwalifikowanej (wędrowne, żeglarskie, kajakowe, narciarskie, rowerowe itp.), spływy, rejsy, regaty, rajdy, zloty i złazy, marsze (biegi) na orientację, biwaki oraz wycieczki i wędrówki, a także mogą nimi być kolonie i pobyty sanatoryjne.

Obozy turystyki kwalifikowanej są najefektywniejszą formą organizacyjną kształtowania proturystycznego stylu życia dzieci i młodzieży. Rozbudzają zainteresowanie określonym rodzajem turystyki. Wprowadzają dzieci w świat silnych więzi, dobrych emocji, pożądanych obyczajów i postaw. Kształtują, a niekiedy wyzwalają potrzebę społecznie pożądanych afiliacji.

Turystyka piesza może być organizowana w formie obozów wędrownych oraz równie popularnych obozów stacjonarnych, tzw. gwiazdzistych. Lokalizacja obozów stacjonarnych powinna umożliwiać wycieczki do różnych miejsc i powrót do bazy noclegowej.

Turystyka wodna, np. kajakowa lub żeglarska, poddaje się takiej samej kwantyfikacji. Odpowiednikami obozów wędrownych są spływy lub rejsy, a obozów gwiazdzistych – obozy stacjonarne, np. żeglarskie, w ramach których elementem programu pobytowego może być jednodniowy rejs lub regaty.

Stacjonarny obóz wodniacki, np. żeglarski, jako forma turystyki żeglarskiej jest dedykowany dzieciom i młodzieży, którzy chcą w formie zabawowej doskonalić umiejętności żeglowania i/lub zdobyć uprawnienia żeglarskie (patent żeglarza jachtowego).

Wykorzystanie innych rodzajów turystyki, np. pieszej lub rowerowej, w ramach obozu wodniackiego daje organizatorowi duże możliwości zaplanowania zróżnicowanego wypoczynku aktywnego.

Organizację wypoczynku i turystyki, w tym obozów turystyki kwalifikowanej dla dzieci i młodzieży, regulują następujące przepisy:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 stycznia 1997 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania. (Dz.U. nr 18, poz. 102 z dnia 10 lutego 1997 r.);

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. nr 6, poz. 69 z dnia 22 stycznia 2003 r.);

3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 1997 r. w sprawie określenia warunków bezpieczeństwa osób przebywających w górach, pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne (Dz.U. nr 57, poz. 358 z dnia 7 czerwca 1997 r.);

4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 29 grudnia 1995 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu, organizacji oraz form opieki zdrowotnej nad uczniami (Dz.U. nr 4, poz. 31 z dnia 17 stycznia 1996 r.);

5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 9 grudnia 1993 r. w sprawie szczegółowych wymagań kwalifikacyjnych w zakresie podstawowych zagadnień higieny dla osób zatrudnionych przy produkcji, przechowywaniu i obrocie środkami spożywczymi (Dz.U. nr 129, poz. 608 z dnia 24 grudnia 1993 r.);

6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie zasad i warunków organizowania przez szkoły i placówki publiczne krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. nr 135, poz. 1516);

7. Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. nr 98, poz. 602 ze zmianami, z dnia 19 sierpnia 1997 r.);

8. Z przepisów tych wynikają rozliczne powinności organizatora, kierownika, trenera, instruktora-wychowawcy i wychowawcy-animatora obozu kwalifikowanego. Zawierają one ogólne założenia, zalecenia i wskazówki organizacyjne.

Organizator obozu turystyki kwalifikowanej, aby uzyskać zgodę na organizację obozu, musi dostarczyć do właściwego kuratorium oświaty następujące dokumenty:

- wykaz kadry instruktorskiej, pedagogicznej i medycznej;
- kartę kwalifikacyjną obiektu, w której będzie się odbywał obóz, potwierdzoną przez następujące organy:
 - sanepid,
 - komendanta rejonowej straży pożarnej,
 - burmistrza, wójta lub prezydenta miasta,
 - kuratora oświaty;
- plan pobytu (dydaktyczno-wychowawczy) dla dzieci i młodzieży, w tym plan szkolenia, np. żeglarskiego;
- informację o liczbie turnusów, uczestników i dzieci poniżej 10 lat.

Każdy organizator ma obowiązek ubezpieczyć się od NNW (następstw nieszczęśliwych wypadków), a także od OC (odpowiedzialności cywilnej).

Wychowawca może, ale nie musi, ubezpieczyć się od OC (we własnym zakresie). Warto jednak wydać niewielką kwotę na to ubezpieczenie.

Funkcję kontrolno-nadzorczą nad placówką pełni kuratorium oświaty (kontroluje placówkę podczas trwania obozu). Kuratorium sprawdza u wychowawcy: oryginał zaświadczenia ukończenia kursu i dziennik zajęć. Sanepid kontroluje u wychowawcy: książeczkę zdrowia z aktualną pieczętą lekarza medycyny pracy (koniecznie z wpisem, iż może on pełnić funkcję wychowawczą) i/lub zaświadczenie z sanepidu.

Na obozie obowiązują następujące regulaminy:

- regulamin obozu,
- regulamin uczestnika obozu,
- regulamin kąpieli i kąpieliska,
- regulamin ppoż.,
- regulamin BHP.

Obowiązkiem organizatora obozu jest zapewnienie bezpiecznych warunków wypoczynku i właściwej opieki wychowawczej oraz zatrudnienie odpowiednio przygotowanej kadry instruktorsko-wychowawczej z uprawnieniami pedagogicznymi.

Organizację oraz program zajęć, imprez i wycieczek ustala się, uwzględniając:

- wiek, stopień rozwoju psychofizycznego, stan zdrowia i ewentualną niepełnosprawność osób powierzonych opiece placówki,
- specyfikę zajęć, imprez i wycieczek oraz warunki, w jakich będą się one odbywać.

Liczba uczestników obozu pozostających pod opieką jednego wychowawcy nie może przekraczać 20 osób, a gdy choć jedno dziecko w grupie ma mniej niż 10 lat – 15 osób. Liczba uczestników ulega zmniejszeniu, jeżeli uczestnikami są dzieci i młodzież niepełnosprawna wymagająca stałej opieki lub pomocy (zmniejszenie liczby uczestników następuje w zależności od rodzaju i stopnia niepełnosprawności).

Nigdy nie należy godzić się nawet na jedną osobę więcej w grupie, gdyż jest to sprzeczne z przepisami. W razie kontroli lub wypadku wychowawca zawsze zostanie pociągnięty do odpowiedzialności.

Do obowiązków kierownika obozu turystyki kwalifikowanej należy:

- kierowanie placówką zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- opracowywanie planu pracy oraz rozkładu dnia placówki i kontrola ich realizacji,
- ustalenie i przydzielenie szczegółowego zakresu czynności poszczególnym pracownikom,
- kontrola wykonywania obowiązków przez pracowników,
- zapewnienie uczestnikom placówki właściwej opieki i warunków bezpieczeństwa od momentu przejścia ich od rodziców (prawnych opiekunów) do czasu ponownego przekazania rodzicom (prawym opiekunom),
- zapewnienie odpowiednich warunków zdrowotnych w placówce zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie stanu sanitarnego pomieszczeń i otoczenia,
- na wniosek rodziców (prawnych opiekunów) informowanie o zachowaniu dzieci i młodzieży oraz ich stanie zdrowia,
- nadzór nad przestrzeganiem zasad racjonalnego żywienia,
- zapoznanie uczestników z regulaminem kąpieliska lub pływalni oraz czuwanie nad jego ścisłym przestrzeganiem,
- uzgodnienie z kierownikiem kąpieliska lub pływalni warunków i sposobu korzystania z kąpieliska lub pływalni zapewniających bezpieczeństwo uczestnikom,

Do obowiązków instruktora-wychowawcy, trenera i wychowawcy (animatora) obozu turystyki kwalifikowanej należy:

- zapoznanie się z kartami kwalifikacyjnymi uczestników,
- prowadzenie dziennika zajęć,
- opracowanie planu pracy wychowawczej grupy,
- organizowanie zajęć zgodnie z rozkładem dnia,
- sprawowanie opieki nad uczestnikami grupy w zakresie higieny, zdrowia, wyżywienia oraz innych czynności opiekuńczych,
- zapewnienie bezpieczeństwa członkom grupy,
- prowadzenie innych zajęć zleconych przez kierownika obozu.

Podczas organizacji zajęć, imprez i wycieczek poza terenem placówki liczbę opiekunów oraz sposób zorganizowania opieki ustala się, uwzględniając wiek, stopień rozwoju psychofizycznego, stan zdrowia i ewentualną niepełnosprawność osób powierzonych opiece placówki, a także specyfikę zajęć, imprez i wycieczek oraz warunki, w jakich będą się one odbywać.

Na wycieczce turystyki kwalifikowanej opiekę sprawować powinna jedna osoba dorosła nad grupą do 10 uczniów, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

Liczebność grup na obozach stałych specjalistyczno-sportowych nie powinna przekraczać 20 uczestników na jednego wychowawcę (instruktora, trenera). Nato-

miast podczas treningu terenowego wysokogórskiego, kajakarskiego, żeglarskiego i wioślarskiego na jednego instruktora-wychowawcę (trenera) nie może przypadać więcej niż 10 uczestników, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują mniejszej liczebności uczestników.

Nauka pływania powinna się odbywać w miejscach specjalnie do tego wyznaczonych i przystosowanych, w grupach liczących nie więcej niż 15 osób na jednego opiekuna.

Wycieczki piesze lub narciarskie na terenach górskich, leżących na obszarach parków narodowych i rezerwatów przyrody oraz leżących powyżej 1000 m n.p.m., mogą prowadzić tylko górcy przewodnicy turystyczni.

Organizowanie imprez krajoznawczych i innych rodzajów turystyki w trakcie obozu turystyki kwalifikowanej ma na celu w szczególności:

- poznawanie regionu, jego środowiska przyrodniczego, tradycji, zabytków kultury i historii,
- poznawanie kultury i języka innego państwa, jeżeli obóz organizowany jest za granicą,
- poszerzenie wiedzy z różnych dziedzin życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego,
- wspomaganie rodziny i szkoły w procesie wychowania,
- upowszechnienie zasad ochrony środowiska naturalnego,
- uczenie umiejętności korzystania z zasobów przyrody,
- upowszechnianie różnych form aktywnego wypoczynku.

Druga część tego opracowania, która ukaże się w kolejnych wydaniach zeszytów naukowych *Studia Periegetica*, dotyczyć będzie poszczególnych faz organizacyjnych: planowania, organizowania, realizacji i kontroli obozu turystyki kwalifikowanej na kanwie obozu żeglarskiego. Zawierać będzie analizy dotyczące wyboru miejsca, beneficjenta, dojazdu, żywienia, doboru kadry, czarteru sprzętu, zabezpieczenia medycznego, programu pobytowego, szkolenia żeglarskiego, certyfikowania – czyli biznesplan takiego obozu.

BIBLIOGRAFIA

- Alejziak W. (2000): *Turystyka w obliczu wyzwań XXI wieku*. Wyd. Albis, Kraków.
- Andrejuk A. (1998): *Turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna*. Wyd. Kengraf, Warszawa.
- Denek K. (2000): *W kręgu edukacji, krajoznawstwa i turystyki w szkole*. Wyd. Eruditus, Poznań.
- Gaworecki W. (2010): *Turystyka*. PWE, Warszawa.
- Gick A., Tarczyńska M. (1999): *Motywowanie pracowników*. PWE, Warszawa.
- Kurek W. (red.) (2008): *Turystyka*. PWN, Warszawa.
- Kruczek Z. (1997): *Metodyka krajoznawstwa*. Wyd. III zmienione. AWF, Kraków.
- Łobożewicz T. (1983): *Turystyka kwalifikowana*. Wyd. Nasz Kraj, Warszawa.
- Łobożewicz T. (1996): *Turystyka dzieci i młodzieży szkolnej*. Wyd. AWF, Warszawa.
- Łobożewicz T., Bieńczyk G. (2001): *Podstawy turystyki*. Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
- Makowski R.F. (2009): *Za murami poprawczaka*. Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa.
- Merski J. (2002): *Turystyka kwalifikowana*. Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
- Ostrowski S. (1972): *Ruch turystyczny w Polsce*. Wyd. 2. Wyd. Sport i Turystyka, Warszawa.

Strategia rozwoju turystyki w województwie pomorskim na lata 2004–2013 (2004). Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.

Strategie rozwoju turystyki w regionie (2011), red. B. Meyer, D. Milewski. PWN, Warszawa.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

Turystyka kajakowa, http://artykuly.com.pl/artykuly/4061_turystyka-kajakowa.html [dostęp 07.04.2011].

Turystyka rowerowa w Polsce, <http://www.eko.org.pl/seminarium/2.html> [dostęp 07.04.2011].

STRESZCZENIE

Opracowanie obejmuje założenia organizacyjne obozów kwalifikowanych dla dzieci i młodzieży na kanwie rozwijania aktywności człowieka poprzez zainteresowanie turystyką kwalifikowaną. Odnosi się do cech konstytutywnych i konsekwentnych turystyki kwalifikowanej oraz sylwetki osobowej turysty kwalifikowanego. Zawiera propozycję klasyfikacji rodzajów turystyki kwalifikowanej, którego kryterium jest sposób przemieszczania się w określonym środowisku. Charakteryzuje wartości wychowawcze turystyki dzieci i młodzieży w kontekście funkcji turystyki.

Słowa kluczowe: turystyka kwalifikowana, cechy turystyki kwalifikowanej, funkcje turystyki kwalifikowanej, rodzaje turystyki kwalifikowanej, obozy turystyki kwalifikowanej

SUMMARY

ADVENTURE TOURISM CAMPS AS A FORM OF ACTIVITY FOR YOUNGER CHILDREN AND TEENAGERS

In the context of the development of human activity through adventure tourism, the article presents the guidelines on organizing adventure camps for younger children and teenagers. The content refers to the constitutive and consecutive features of adventure tourism, as well as the characteristics of an adventure tourist. The author suggests a new classification of types of adventure tourism, based on how participants move in a specified environment. The article also portrays educational values of tourism performed by younger children and teenagers in the context of tourism's function.

Key words: adventure tourism, features of adventure tourism, function of adventure tourism, types of adventure tourism, adventure camps

Dr ZBYSŁAW GIERCZYK

Dr BOLESŁAW OCIECZEK

Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu